

УДК 615.015.6:303.621.34 (477)

М. М. КОВЕЦЬ, Ю. М. КОВЕЦЬ, О. В. ФІЛІПЦОВА

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА СТАНУ НАРКОМАНІЇ В УКРАЇНІ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ

За останні роки проблема наркотиків набула надзвичайної актуальності у всьому світі. В Україні кількість наркозалежних досягла 1,5 млн. За статистичними даними, на кінець 2013 р. в Україні тільки на офіційному обліку перебуває майже 92,5 тисячі споживачів наркотиків, а серед них – майже 540 неповнолітніх.

Метою роботи є експертна оцінка стану наркоманії в Україні як соціально-економічної проблеми суспільства та держави.

На сьогоднішній день в Україні все більшим попитом користуються лікарські засоби (ЛЗ), які мають в своєму складі наркотичні речовини, або речовини, які викликають залежність, але відпускаються з аптек за рецептом Ф-1, або взагалі підлягають безрецептурному відпуску.

Зараз найбільш сильним і небезпечним став так званий «крокодил». Це саморобний наркотик на базі кодеїн- або кодтерпинзмісних препаратів (Кодтерпін ІС, Кофекс, Кодесан, Кодетерп та ін.), від кашлю, з якого одержують неочищений дезоморфин, який по наркотичній дії сильніший морфіну в 20 разів, але через токсичні домішки дуже небезпечний.

З метою оцінки наркоманії як соціально-економічної проблеми суспільства та держави нами було проведено анкетне опитування працівників аптек (провізорів і фармацевтів) м. Харкова та Харківської області. До дослідження було залучено аптеки як приватної, так і комунальної форм власності. В опитуванні прийняли участь 98 фахівців.

В ході досліджень встановлено, що до 84 % респондентів часто звертаються з проханням придбати наркотичні чи психотропні ЛЗ.

Встановлено вік покупців ЛЗ, що викликають наркотичну залежність. Переважна більшість – це люди віком до 35 років, які ніде не працюють та не навчаються.

Визначено асортимент та попит препаратів, які викликають наркотичну залежність. Встановлено, що найбільшим попитом користуються такі кодеїнзмісні препарати: «Кодтерпін ІС» (9,67), «Кодесан» (7,33), «Кофекс» (7), «Кодетерп» (7).

Визначено фактори, що впливають на попит препаратів, які викликають наркотичну залежність. Найвпливовішими є можливість придбання даних ЛЗ в аптеках без рецепту та байдужість суспільства до проблем наркоманів (по 80 %).

Ключові слова: маркетингові дослідження, експертна оцінка, наркотичні засоби, наркоманія.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За останні роки проблема наркотиків набула надзвичайної актуальності у всьому світі. Якщо ще десять років тому це стосувалося, в основному, США та країн Західної Європи, то зараз ця проблема постала перед країнами Центральної та Східної Європи, СНД як одна з найболючіших у повсякденному житті. В Україні також спостерігається стійка тенденція до загострення проблем, пов'язаних із незаконним обігом (куль-

тивування наркотиковмісних рослин, розробка, виробництво, виготовлення, зберігання, розподіл, торгівля, використання, переміщення території України та за її межами) наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що створює безпосередню загрозу генофонду нації, забезпеченню правопорядку, національній безпеці країни [6].

У міжнародному антинаркотичному центрі в Нью-Йорку існує документ, який вказує на кількість наркоманів на земній кулі – 1 000 000 000 чоловік. Наркоманія, як підкреслюють експерти

Всесвітньої організації охорони здоров'я, є великою загрозою для охорони здоров'я в світовому масштабі.

В Україні кількість наркозалежних досягла 1,5 млн. В Україні наркоманія поширюється з небаченою швидкістю – щорічно число наркоманів збільшується на 10 % [1,5].

За офіційним даними Мінздраву, тільки важкі наркотики вживають 550 тис. чоловік. Щорічно від наркоманії в Україні гине близько тисячі людей, у той час як незалежний експерт вказує на смертність 12 тис. чоловік. А від наркоманії й пов'язаних з нею хвороб – ВІЛ/СНІД, вірусні гепатити, специфічні онкозахворювання, туберкульоз – в Україні вмирає 120 тис. чоловік на рік [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед наукових праць, тісно пов'язаних з напрямом досліджень, значуще місце обіймають роботи [2,3,6,7,8] та ін.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

До 2011 року цільові дослідження щодо поширеності вживання наркотиків серед загального населення не проводились.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою роботи є експертна оцінка стану наркоманії в Україні як соціально-економічної проблеми суспільства та держави.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В дослідженнях використані методи опитування фахівців (працівників аптек), статистико-математичного та графічного аналізу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

За статистичним даними, на кінець 2013 р. в Україні тільки на офіційному обліку перебуває майже 92,5 тисячі споживачів наркотиків, а серед них – майже 540 неповнолітніх [5].

Список речовин, здатних викликати токсикоманії дуже великий і розширюється по мірі синтезу нових лікарських препаратів.

З аптечних препаратів найбільшим попитом користувався «Трамадол» – синтетичний наркотик із сімейства опіатів, який 10 років був фактично у вільному продажі як знеболюючий засіб. Обсяг трамадола, що надходив у продаж, в 50 раз перевищував його потребу для хворих. У 2008 р. трамадол ввели до списку НЗ зі сувою звітністю та караністю [4].

Найнебезпечнішими, з точки зору наркоманії, є препарати, які викликають наркозалежність, але водночас не є в списку предметно-кількісному обліку (ПКО), а іноді, навіть, є безрецептурними. На сьогоднішній день в Україні все більшим попитом користуються лікарські засоби (ЛЗ), які мають в своєму складі наркотичні речовини, або речовини, які викликають залежність, але відпускаються з аптек за рецептом Ф-1, або взагалі підлягають безрецептурному відпуску. Дані препарати належать до різних АТС груп: R05F A01 – похідні опію та муколітики; R05F A02 – похідні опію та екскреторанти; R05X – інші комбіновані препарати, які застосовуються при кашлю та простудних захворюваннях; N02A A59 – кодеїн в комбінації без психолептиків; N02A F – похідні морфінану; S01F A – антихолінергічні засоби; A03D A08 – дицикловерін та анальгетики; M03B X – інші міорелаксанти центральної дії [9].

Зараз найбільш сильним і небезпечним став так званий “крокодил”. Це саморобний наркотик на базі кодеїну або кодтерпинвімісних препаратів (Кодтерпін ІС, Кофекс, Кодесан, Кодетерп та ін.), від кашлю, з якого одержують неочищений дезоморфін, який по наркотичній дії сильніший морфіну в 20 разів, але через токсичні домішки дуже небезпечний та з перших днів застосування призводить до прижиттєвого розкладання тканин – гниттю. Протягом року наркоман гине.

З метою оцінки наркоманії як соціально-економічної проблеми суспільства та держави нами було проведено анкетне опитування працівників аптек (провізорів і фармацевтів) м. Харкова та Харківської області. До дослідження було залучено аптеки як приватної, так і комунальної форм власності. В опитуванні прийняли участь 98 фахівців зі стажем роботи від 1 до 39 років, всіх рівнів кваліфікації. Більшість респондентів (73 %) мають вищу фармацевтичну освіту.

За результатами проведеного анкетування було виявлено, що лише 4 % опитаних респондентів працюють в аптеках, які мають ліцензії на торгівлю НЗ та прекурсорами. На питання щодо кількості НЗ та ЛЗ, які викликають залежність, в загальній кількості ЛЗ аптеки, більшість фахівців (56 %) відповіли, що дані групи ЛЗ не перевищують 5 % від загальної кількості найменувань ЛЗ. Тільки 4% опитаних фахівців працюють в аптеках, де частка даних ЛЗ припадає на 20-30 %.

Всі опитані фахівці в своїй практиці мали справу з наркозалежними. В ході досліджень встановлено, що до 84% респондентів часто звертаються з проханням придбати наркотичні чи психотропні ЛЗ.

Насторожуючим фактом є вік потенційних покупців даної групи ЛЗ. Левова частка з них – люди віком до 35 років. Це найбільш працездатний та дітородний вік. Більшість наркозалежних ніде не працює та не навчається. Відсутність наркозалежних похилого віку підтверджує той факт, що починаючи прийом цих препаратів в юному віці, дуже складно дожити до пенсії.

В товарних запасах кожної аптеки є частка препаратів, які входять до зони інтересів наркозалежних, але частка ця різна і залежить від різних факторів: розташування аптеки, відношення керівництва і власників аптеки до цієї проблеми, змін у законодавстві та ін.

Виявлено найбільш поширений асортимент препаратів, які викликають наркотичну залежність, та попит на них за допомогою десятибальної шкали: високий попит (8-10 балів), стабіль-

ний (5-7 балів), низький (менше 5 балів), не має попиту (0 балів) (табл.).

Всі опитані фахівці відмітили, що найбільшим попитом (рис. 1), серед представлених препаратів, користуються «Кодтерпін ІС» (9,67), «Кодесан» (7,33) та «Сіган» (7,27), «Кофекс» (7), «Кодетерп» (7). Меншим попитом користується «Налбуфін». Це пояснюється тим, що даний препарат відносно недавно з'явився на українському фармацевтичному ринку, а також найбільшою ціною цього препарату.

Як відомо, попит визначає пропозицію. Усі опитані фахівці відмітили, що обов'язково є в наявності в аптеці препарати «Кодтерпін ІС» та «Кофекс». Найменш представленим в аптечному асортименті є «Налбуфін» (рис. 2).

Ці препарати відносяться до різних фармакологічних груп і застосовуються при лікуванні

Таблиця

АСОРТИМЕНТ ТА ПОПИТ ПРЕПАРАТІВ, ЯКІ ВИКЛИКАЮТЬ НАРКОТИЧНУ ЗАЛЕЖНІСТЬ

№ п/п	Назва препарату	Фірма-виробник	Наявність в асортименті, %	Користуються попитом, бали
1	Кодтерпін ІС № 10	«Інтерхім» (Україна)	100	9,67
2	Кодесан ІС № 10	«Інтерхім» (Україна)	88	7,33
3	Кодетерп № 10	ТОВ «Здоров'я народу» (Україна)	81	7,00
4	Кофекс сироп 60 мл	Дженом Біотек Пвт. Лтд. (Індія)	100	7,00
5	Тропікамід 1% по 5 мл	ВАТ «Фармак» (Україна)	56	6,52
6	Сіган № 4	Дженом Біотек Пвт. Лтд. (Індія)	84	7,27
7	Баклофен 25 мг № 50	Польфарма С.А., Фармацевтичний завод (Польща)	64	6,78
8	Триган-Д № 10	Каділа Фармасьютікалз Лтд, (Індія)	80	6,08
9	Налбуфін 20 мг/мл по 1 мл в ампулах № 5	Русан Фарма Лтд, (Індія)	48	5,13
10	Налбуфін 10 мг/мл по 1 мл в ампулах № 10	Русан Фарма Лтд, (Індія)	48	5,13

Рис. 1. Попит препаратів, що викликають наркотичну залежність

Рис. 2. Наявність в асортименті ЛЗ даної групи

різних захворювань. Але, нажаль, в більшості випадків, вони застосовуються не за своїм призначенням.

Підлаштовуючись під чинне законодавство, наркозалежні вивчають склад та дію великої кількості зареєстрованих ЛЗ в пошуках комбінації, які дають очікуваний ними пагубний ефект. Як тільки з ринку зникає якийсь необхідний їм препарат, наркозалежні намагаються якомога швидше знайти альтернативу.

На зростання попиту препаратів, що викликають наркотичну залежність, впливає декілька факторів. Встановлено, що найвпливовішими є можливість придбання даних ЛЗ в аптеках без рецепту (80 %) та байдужість суспільства до проблем наркоманів (80 %). Також важливим фактором є недостатня пропаганда здорового способу життя (52 %).

Враховуючи неможливість абсолютної відмови від цих препаратів, більшість фахівців (70%) вважає за потрібне перевести безрецептурні препарати до рецептурних і посилення контролю щодо їх обігу (при необхідності перевести частину з них до ПКО).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

З метою оцінки наркоманії як соціально-економічної проблеми суспільства та держави нами було проведено анкетне опитування працівників аптек (провізорів і фармацевтів) м. Харкова та Харківської області. Встановлено, що на сьогоднішній день в Україні все більшим попитом користуються ЛЗ, які мають в своєму складі наркотичні речовини, або речовини, які викликають залежність (кодеїнвмісні препарати), але відпускаються з аптек без рецепту.

В ході досліджень виявлено, що до 84 % респондентів часто звертаються з проханням придбати наркотичні чи психотропні ЛЗ.

Встановлено вік покупців ЛЗ, що викликають наркотичну залежність. Переважна більшість — це люди віком до 35 років, які ніде не працюють та не навчаються.

Визначено асортимент та попит препаратів, які викликають наркотичну залежність. Встановлено, що найбільшим попитом користуються такі кодеїнвмісні ЛЗ: «Кодтерпін ІС» (9,67), «Кодесан» (7,33), «Кофекс» (7), «Кодетерп» (7).

Визначено фактори, що впливають на попит препаратів, які викликають наркотичну залежність. Найвпливовішими є можливість придбання даних ЛЗ в аптеках без рецепту та байдужість суспільства до проблем наркоманів (по 80%).

Подальші дослідження доцільно спрямувати на дослідження стану рецептурного відпуску наркотичних засобів в Україні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Гордиенко С. «Крокодил» в Україні. Аптечная наркомания набирает обороты / С. Гордиенко // Электронный ресурс. – Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/socium/krokodil-v-ukraine_.html
2. Дацюк Н.О. Аналіз споживання наркотичних анальгетиків в Україні (за даними міжнародного комітету з контролю за наркотиками) / Н.О.Дацюк, Д.С.Волох, Н.В.Шолойко // Фармацевтичний часопис. – 2012. – № 2. – С. 103-106.
3. Доступність опіоїдів у лікуванні болю: законодавчі та суспільні аспекти, шляхи поліпшення ситуації / Ю. І. Налапко, О. О.Єгоров, О. І. Пейчева, А.О. Некрилов // Острые и неот-

ложные состояния в практике врача. – 2010. – № 5–6 (24). – С. 17–19.

4. Лазарев П. Сможет ли Украина вырваться из объятий «белой смерти»? / П. Лазарев // Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://inpress.ua/ru/society/22221-smozhet-li-ukraina-vyrvatsya-iz-obyatyi-beloy-smerti>

5. Наркомания в Украине продолжает устанавливать печальные рекорды / Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://inpress.ua/ru/society/24456-narkomaniya-v-ukraine-prodolzhaet-ustanavlivat-pechalnye-rekordy>

6. Писаренко К.Ю. Міжнародно-правові аспекти участі України у боротьбі із незаконним обігом наркотичних засобів / К.Ю. Писаренко // Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. н., Київ. – 2007. – 15 с.

7. Шаповалов В.В. Судова фармація як складова частина системи державного контролю

за виявленням та усуненням причин та умов, які сприяють порушенням, пов'язаним із незаконним обігом прекурсорів / В. В. Шаповалов, В. О. Шаповалова, Н. Г. Малініна // Фармацевтичний журнал. – №5. – 2009. – С. 61-66.

8. Шаповалова В. О. Судова фармація: юридична опіка у системі захисту прав спеціалістів фармації при здійсненні лікарського забезпечення наркозависимих / В. О. Шаповалова, О. С. Абросимов, В. В. Шаповалов, О. В. Альшаев // Сьогодення та майбутнє фармації : тези доп. Всеукр. конгреса м. Харків, 16-19 квіт. 2008 р. – Х. : НФаУ, 2008. – С. 583.

9. Rx-index – класифікатор лікарських препаратів – К.: Видавничий дім “Фармацевт практик”, 2013. – 1136 с.

УДК 615.015.6:303.621.34 (477)

М.Н. Кобец, Ю.Н. Кобец, О.В. Филиппова

ЭКСПЕРТНАЯ ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ НАРКОМАНИИ В УКРАИНЕ КАК СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПРОБЛЕМЫ ОБЩЕСТВА И ГОСУДАРСТВА

За последние годы проблема наркотиков приобрела чрезвычайную актуальность во всем мире. В Украине количество наркозависимых достигло 1,5 млн. По статистическим данным, на конец 2013 г. в Украине только на официальном учете находится почти 92,5 тысячи потребителей наркотиков, а среди них – почти 540 несовершеннолетних. Целью работы является экспертная оценка состояния наркомании в Украине как социально-экономической проблемы общества и государства. На сегодняшний день в Украине все большим спросом пользуются лекарственные средства (ЛС), которые имеют в своем составе наркотические вещества, или вещества, которые вызывают зависимость, но отпускаются из аптек по рецепту Ф-1, или вообще подлежат безрецептурному отпуску. Сейчас наиболее сильным и опасным стал так называемый «крокодил». Это самодельный наркотик на базе кодеин- или кодтерпинсодержащих препаратов (Кодтерпин ИС, Кофекс, Кодесан, Кодетерп и др.), от кашля, из которого получают неочищенный дезоморфин, который по наркотическому действию сильнее морфина в 20 раз, но через токсичные примеси очень опасен. С целью оценки наркомании как социально-экономической проблемы общества и государства нами был проведен анкетный опрос работников аптек (провизоров и фармацевтов) г. Харькова и Харьковской области. В исследовании участвовали аптеки как частной, так и коммунальной форм собственности. Было опрошено 98 специалистов.

В ходе исследований установлено, что к 84 % респондентам часто обращаются с просьбой приобрести наркотические или психотропные ЛС.

Установлен возраст покупателей ЛС, вызывающие наркотическую зависимость. Подавляющее большинство – это люди в возрасте до 35 лет, которые нигде не работают и не учатся.

Определен ассортимент и спрос препаратов, которые вызывают наркотическую зависимость. Установлено, что наибольшим спросом пользуются такие кодеинсодержащие препараты: «Кодтерпин ИС» (9,67), «Кодесан» (7,33), «Кофекс» (7), «Кодетерп» (7).

Определены факторы, влияющие на спрос препаратов, которые вызывают наркотическую зависимость. Большое влияние оказывает возможность приобретения данных ЛС в аптеках без рецепта и равнодушие общества к проблемам наркоманов (по 80 %).

Ключевые слова: маркетинговые исследования, экспертная оценка, наркотические средства, наркомания.

UDC 615.015.6:303.621.34 (477)

M.N. Kobets, Yu.N. Kobets, O.V. Filiptsova

EXPERT EVALUATION OF DRUG ADDICTION STATE IN UKRAINE AS A SOCIO-ECONOMIC PROBLEM OF SOCIETY AND GOVERNMENT

Over the past years, the problem of narcotic drugs gained extreme actuality worldwide. In Ukraine, the number of drug users has reached 1.5 million. According to statistics, almost 92.5 thousand drug users are officially registered in Ukraine by the end of 2013, among them is almost 540 young persons.

The aim of the study is an expert evaluation of drug addiction state in Ukraine as a socio-economic problem of society and government.

Medical products (MP), composed of narcotic drugs or substances that cause addiction but dispensed from pharmacies on prescription F-1, or even sold over-the-counter, are of greater demand in Ukraine.

Now so-called "crocodile" became the most powerful and dangerous. This homemade narcotic on the base of codeine or codterpine drugs (Codterpine IC, Cofex, Codesan, Codeterp etc.) is antitussive agent, from which an impure desomorphine is obtained, narcotic effect of which is 20-fold stronger than of morphine, but it is very dangerous due toxic impurities. In order to assess drug addiction as a socio-economic problem of society and government we performed a questionnaire survey of pharmacies employees of Kharkov and Kharkov region. The study included both private and community pharmacies. 98 experts were interviewed. In the course of the research it was found that 84 % of respondents are often asked to purchase narcotic or psychotropic MPs.

The age of MP consumers, which cause drug addiction, was found. The vast majority is the people under the age of 35 years who do not have a job and do not study anywhere.

The assortment and demand for drugs, that cause drug addiction, were defined. It was found, that the greatest demand was for such codeine based preparations: «Codterpine IC» (9.67), «Codesan» (7.33), «Cofex» (7), «Codeterp» (7).

The factors affecting demand for narcotic drugs were found. A possibility of purchasing these MPs in pharmacies without a prescription and a society unconcern to the problems of drug addicts are of great impact (80 %).

Key words: marketing research, expert evaluation, narcotic drugs, drug addiction.

Адреса для листування:

61168 м. Харків, вул. Блюхера, 4.
Кафедра фармацевтичного маркетингу
і менеджменту (ФММ) НФаУ
Тел. 0572- 67-91-72
E-mail: maya4ok@bk.ru

Надійшла до редакції:

09.06.2014